

genoten als een buitenbeentje werd beschouwd, werd terzijde geschoven – Snouck Hurgronje (die het op Buitenlandse Zaken bepaald niet druk zou krijgen en die men graag in de kring handhaafde wanneer zijn departement onverhoopt opgeheven zou worden) nam Algemene Zaken er bij.

Moelijker lag de zaak bij het tweede economische departement: landbouw en visserij. Toen dat op 8 mei ingesteld was met van Rhijn als minister, was ir. A. L. H. Roebroek, directeur-generaal van de landbouw, als waarnemend secretaris-generaal gaan fungeren: in die functie was hij op 10 mei nog niet officieel benoemd (Hirschfeld bij Handel, Nijverheid en Scheepvaart in de zijne ook niet). Hirschfeld en vooral ook ir. S. L. Louwes (de man die in de jaren '30 de landbouwcrisisorganisaties opgebouwd had), die Roebroek sinds jaren kenden, waren beiden van mening dat van hem te weinig leiding uitging; Hirschfeld had nog tijdens de meidagen voorgesteld, Roebroek door Louwes te vervangen. Daarvoor had de tijd ontbroken. Na het vertrek van de regering weigerde Louwes, 'ir. Roebroek op deze wijze voor het hoofd te stoten.'¹ Hirschfeld deelde dat bezwaar niet: Louwes liet hij tot regeringscommissaris voor de voedselvoorziening benoemen, zelf nam hij de functie van Roebroek over. 'Dat vergeef ik je nooit', voegde Roebroek hem toe.²

Twee regeringscommissarissen hebben wij al genoemd: de Quay en Louwes; als derde, voor de wederopbouw, werd dr. ir. J. A. Ringers benoemd. Ringers was in '35 als directeur-generaal van de rijkswaterstaat afgetreden maar had zich in de mobilisatieperiode op verzoek van de regering met allerlei moeilijke inundatiekwesities beziggehouden; Winkelman had al 'in prettige samenwerking . . . zijn buitengewone activiteit' leren kennen en waarderen.³

Wij haalden het woord van Hirschfeld aan: 'dat wij de bevolking liefst zo spoedig mogelijk weer aan de arbeid wensten te zien.' Dat was een belangrijke, misschien wel de belangrijkste richtlijn bij het beleid dat Winkelman en de secretarissen-generaal gingen voeren vanaf het moment waarop zij, na een korte periode van verwarring, weer greep kregen op het overheidsapparaat. Wij komen nog op die richtlijn terug. Zij had intussen voor Winkelman geen absolute geldigheid. Als drager van het Nederlandse regeringsgezag werd hij aan alle kanten plots geconfronteerd met problemen die hem vreemd waren; die liepen, vertelde hij zijn dochter, 'van de visserij op het IJsselmeer tot de prostitutie in Amsterdam', hij had, zei hij, 'een deuk in zijn oor gekregen door het vele telefoneren.'⁴ Bij dat alles hield hij evenwel spoedig (er was in het begin even een onduidelijkheid) in het oog dat

¹ A.v., p. 36. ² H. M. Hirschfeld, 29 dec. 1960. ³ Getuige H. G. Winkelman: *Enq.*, dl. I c, p. 64. ⁴ A. E. Winkelman, 10 sept. 1968.